

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Henryk Runowski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ZRÓŻNICOWANIE WSPARCIA BUDŻETOWEGO GOSPODARSTW ROLNYCH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

DIFFERENTIATION OF BUDGET SUPPORT FARMS IN THE EUROPEAN UNION

Słowa kluczowe: wspólna polityka rolna, gospodarstwa rolne, wsparcie finansowe, kraje UE

Key words: common agricultural policy, agricultural farms, financial support, EU countries

JEL codes: F36

Abstrakt. Przedstawiono znaczenie dotacji i subwencji w gospodarstwach rolnych krajów UE. Zwrócono uwagę na rolę wsparcia budżetowego w kształtowaniu przychodów gospodarstw oraz dochodów gospodarstw i osób zatrudnionych w gospodarstwach. Wskazano zróżnicowanie udziału dotacji i subwencji w przychodach oraz dochodach gospodarstw rolnych w poszczególnych krajach UE. Podkreślono także zróżnicowanie występujące pod tym względem pomiędzy poszczególnymi krajami UE. Udział subwencji w przychodach ogółem gospodarstw UE wynosił 16,2% i był bardzo zróżnicowany między krajami (od 4,1% w Holandii do 32,9% w Finlandii). Z kolei udział subwencji w dochodach wynosił średnio w UE 60,8% (od 31,2% w Holandii do 236,5% w Szwecji). Ponadto określono skutki wynikające z ewentualnej likwidacji wsparcia budżetowego gospodarstw rolnych i poziom koniecznego wzrostu cen rolnych, który zrekompensowałby skutki tej likwidacji i zapewnił dotychczasowy poziom dochodów. Dla zrekompensowania skutków likwidacji subwencji konieczny wzrost cen rolnych musiałby wynosić 16,7% (od 4,3% w Holandii do 48,9% w Finlandii).

Wstęp

Przez ponad 50 lat wspólna polityka rolna (WPR) była jednym z najważniejszych i najbardziej istotnych obszarów polityki Unii Europejskiej (UE). Dlatego zawsze duża część budżetu UE była kierowana na WPR [Hergrens i in. 2001, Phimister i in. 2004, Runowski 2014]. W ramach ostatnich reform WPR wydatki na rolnictwo wzrosły w mniejszym stopniu niż pozostałe wydatki z budżetu UE. W rezultacie, udział wydatków na rolnictwo z budżetu UE zmniejszył się. Główne cele WPR są zorientowane na wsparcie rolnictwa oraz innowacyjnego i zorientowanego na wzrost rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem celów ochrony środowiska, nieodnawialnych zasobów i ochrony klimatu. Finansowanie odbywa się z dwóch funduszy rolnych UE – Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG, zwanego również pierwszym filarem WPR) i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW, określanego jako drugi filar WPR). Pierwszy filar obejmuje głównie płatności bezpośrednie dla gospodarstw rolnych i finansowanie programów na rynkach rolnych [Giersz 2011, Kutkowska 2009]. Drugi filar wspiera rozwój obszarów wiejskich. Bez WPR, rolnictwo i wiele obszarów wiejskich w krajach UE napotykałoby jeszcze większe wyzwania gospodarcze, społeczne i środowiskowe niż ma to miejsce obecnie. Rolnictwo razem z leśnictwem jest odpowiedzialne za zagospodarowanie dominującej części terytoriów poszczególnych krajów, dostarczanie surowców żywnościowych, ochronę środowiska i wykorzystanie odnawialnych zasobów oraz utrzymanie zasobów i infrastruktury technicznej, a także społecznej na obszarach wiejskich. Aby te różne funkcje mogły być realizowane konieczne jest wsparcie rolnictwa i obszarów wiejskich środkami budżetowymi. Wśród najważniejszych form wsparcia należy wymienić środki kierowane do gospodarstw rolnych, w tym płatności bezpośrednie, stanowiące najważniejszą ich część [Runowski 2014]. Płatności bezpośrednie dla rolników zostały pierwotnie wprowadzone w ramach rekompensaty

za obniżenie cen najważniejszych produktów rolnych i tym samym pozwalały na zapewnienie odpowiednich dochodów rolniczych [Giersz 2011, Goraj 2011, Poczta i in. 2009]. Jest to ważne z punktu widzenia ograniczania ryzyka dochodowego gospodarstw rolnych [Majewski i in. 2007]. System płatności bezpośrednich został całkowicie przeprojektowany w ramach reformy rolnej z 2005 roku, gdy większość płatności bezpośrednich od tego czasu kierowana jest do gospodarstw w formie jednolitej płatności na gospodarstwo. Poza tym wsparciem istnieją różne inne programy wsparcia, w tym m.in. dla młodych rolników, płatności za świadczone usługi ekologiczne, utrzymanie tradycyjnych ras zwierząt itp. Oprócz wsparcia gospodarstw środkami z budżetu UE stosowane są również krajowe systemy wsparcia rolnictwa ze środków budżetowych poszczególnych państw. Nie negując konieczności zewnętrznego wsparcia finansowego gospodarstw rolnych w UE należy zauważyć, że w warunkach postępującej globalizacji i liberalizacji handlu coraz częściej pojawiają się dyskusje na temat celowości i możliwości dalszego wspierania rolnictwa w krajach UE. Niezależnie od wyniku tej dyskusji warto zastanowić się nad znaczeniem ekonomicznych skutków zewnętrznego wsparcia finansowego gospodarstw rolnych w krajach UE i ewentualnymi skutkami likwidacji lub ograniczenia tego wsparcia dla sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych.

Material i metodyka badań

Celem artykułu jest określenie poziomu finansowego wsparcia budżetowego gospodarstw rolnych w krajach UE, identyfikacja istniejącego w tym względzie zróżnicowania między krajami UE oraz ocena ewentualnych skutków wycofania finansowego wsparcia budżetowego gospodarstw rolnych dla ich dochodów.

Wykorzystano w tym celu dane dla gospodarstw objętych systemem rachunkowości FADN z poszczególnych krajów UE. Analiza dotyczyła gospodarstw „pełnorolnych” ogółem w 2012 roku¹.

Charakterystyka „pełnorolnych” gospodarstw rolnych w krajach Unii Europejskiej

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że gospodarstwa rolne w poszczególnych krajach UE różnią się wielkością standardowej produkcji, powierzchnią użytków rolnych oraz zasobami siły roboczej. Osiągają różny poziom przychodów oraz dochodów. Średnie analizowane „pełnorolne” gospodarstwo cechowała produkcja standardowa o wartości około 112 tys. euro. Wartość minimalna tego wskaźnika (9-25 tys. euro) dotyczyła gospodarstw takich krajów, jak Rumunia, Grecja, Litwa, Polska i Bułgaria. Z kolei największą produkcją standardową (powyżej 200 tys. euro) odznaczały się gospodarstwa takich krajów, jak Belgia, Republika Czeska, Dania, Holandia i Słowacja. O dużej skali zróżnicowania średniej wielkości gospodarstw, mierzonej produkcją standardową, świadczy odchylenie standardowe (ok. 109 tys. euro) i współczynnik zmienności (98%). Jeszcze większe zróżnicowanie wielkości gospodarstw rolnych w poszczególnych krajach UE miało miejsce, gdy jako miarę przyjęto powierzchnię użytków rolnych. Do grupy krajów o najmniejszej powierzchni użytków rolnych (do 15 ha) należały: Malta, Cypr, Grecja, Rumunia i Słowenia. Największą powierzchnię UR (powyżej 100 ha) odnotowano w gospodarstwach Słowacji, Republiki Czeskiej, Wielkiej Brytanii, Estonii i Szwecji. Średnia powierzchnia gospodarstw „pełnorolnych” objętych systemem rachunkowości w całej UE wynosiła 75,5 ha UR i była mocno zróżnicowana między poszczególnymi krajami UE, o czym świadczy również wysoka wartość odchylenia standardowego (102,8 ha) i współczynnika zmienności, który wyniósł 136%. W analizowanej próbie gospodarstw zatrudnienie wynosiło 2,5 osoby na gospodarstwo. Wskaźnik ten różnił się między poszczególnymi krajami, o czym świadczy obliczony współczynnik zmienności (107%).

Konsekwencją zróżnicowania wymienionych zasobów czynników produkcji (ziemi i pracy) i sposobu ich wykorzystania w analizowanych gospodarstwach rolnych były różne wartości zrealizowanych przychodów ogółem. Najniższy poziom przychodów ogółem (do 50 tys. euro) wystąpił w

¹ Gospodarstwo „pełnorolne” – stanowiące główne źródło utrzymania rodziny.

Tabela 1. Wybrane charakterystyki gospodarstw „pełnolnych” w krajach UE (2012 rok)
 Table 1. Selected characteristics of “full-agricultural” households in EU countries (2012)

Kraj/Country	Wielkość gospodarstwa (standardowa produkcja)/ Farm size (standard production) [1000 EUR]	Powierzchnia UR/ Area of AL [ha]	Liczba zatrudnionych/ Number of employees	Przychody [EUR/gospod./] Revenues [EUR/farm]		Dochód z gospodarstwa/Income from farm		
				razem/ total	w tym subwencje/ in which subsidies	EUR/ gospodarstwo/ farm	plus nakłady pracy gospodarstwo/ plus labor inputs [EUR/farm]	plus nakłady pracy [EUR/osobę]/ plus labor inputs [EUR/person]
Austria/AT	57,1	31,5	1,4	94 691	20 271	27 779	28 582	20 847
Belgia/BE	242,2	49,1	2,1	294 153	29 158	64 250	62 107	34 462
Bulgaria/BG	24,6	35,7	2,5	48 191	7 125	8 669	17 599	5 298
Cypr/CY	37,6	9,0	1,5	45 239	5 733	9 573	8 313	8 801
Czechy/CZ	241,3	227,9	6,6	428 180	89 365	50 501	587 128	17 906
Dania/DK	293,2	95,3	1,7	505 175	37 087	62 308	63 419	58 267
Estonia/EE	73,4	125,9	2,0	139 220	29 090	25 903	58 471	19 594
Finlandia/FI	75,0	54,7	1,3	156 135	51 303	21 966	66 694	22 186
Francja/FR	157,0	85,4	2,0	234 786	32 201	47 403	65 368	29 932
Grecja/GR	17,1	9,3	1,2	29 623	6 119	11 500	7 037	11 338
Hiszpania/ES	53,1	38,7	1,4	60 754	10 980	21 075	15 372	18 580
Holandia/NL	366,4	35,7	2,8	502 878	20 579	65 913	56 798	38 639
Irlandia/IE	44,6	50,3	1,2	85 678	21 084	22 532	25 722	19 969
Litwa/LT	23,7	48,5	1,8	53 275	10 862	17 131	19 226	10 689
Łotwa/LV	32,3	68,9	2,0	69 282	12 944	13 161	26 147	8 690
Luksemburg/LU	166,1	79,1	1,8	256 621	73 790	37 284	131 346	25 595
Malta/MT	32,6	2,6	1,4	41 612	3 522	8 560	4 896	7 442
Niemcy/DE	194,3	82,0	2,1	282 570	37 438	45 381	79 743	30 469
Polska/PL	23,6	18,8	1,7	36 993	5 877	10 681	10 167	6 981
Portugalia/PT	33,5	24,2	1,6	37 497	7 746	12 839	12 316	9 674
Rumunia/RU	8,9	10,1	1,3	14 709	1 949	5 861	2 534	4 972
Słowacja/SK	361,9	521,5	13,7	673 637	152 081	-9 175	2088 072	8 934
Słowenia/SI	22,1	11,6	1,5	34 798	8 204	5 417	11 978	4 038
Szwecja/SE	124,8	101,3	1,4	241 669	39 000	16 492	56 160	20 550
Węgry/HU	47,2	46,3	1,6	85 401	15 105	18 821	23 866	17 049
Wlk. Brytania/UK	189,9	161,1	2,2	306 932	44 822	51 632	99 953	33 811

Tabela 1. Cd.

Włochy/IT	60,1	15,3	1,3	62 256	7 070	22 469	8 908	21 684
UE-27/EU-27	58,4	32,7	1,6	83 104	11 897	19 560	18 559	16 076
Średnia arytmetyczna dla krajów UE/ <i>Arithmetic average for the EU</i>	111,2	75,5	2,3	178 590,9	28 907,6	25 775,0	134 737,8	19 125,8
Odchylenie standardowe/ <i>Standard deviation</i>	108,8	102,8	2,5	177 348,3	32 776,6	20 195,2	405 674,8	12 592,1
Współczynnik zmienności/ <i>Coefficient of variation [%]</i>	97,8	136,1	106,9	99,3	113,4	78,4	301,1	65,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych gospodarstw „pełnorolnych” objętych systemem rachunkowości rolnej FADN
Source: own study based on “full-agricultural” farm data covered by the agricultural accounting FADN

gospodarstwach rolnych w Rumunii, Grecji, na Słowenii, w Polsce, Portugalii, na Malcie, Cyprze i w Bułgarii. Z kolei największy poziom przychodów ogółem (powyżej 400 tys. euro) odnotowano w Słowacji, Danii, Holandii i Republice Czeskiej. Średnio w UE przychody na jedno gospodarstwo wynosiły 178,6 tys. euro. Na duże zróżnicowanie wartości przychodów gospodarstw między poszczególnymi krajami wskazywał współczynnik zmienności tej cechy, wynoszący 99,3%. Należy zauważyć, że przychody obejmowały również subwencje kierowane do gospodarstw rolnych.

W tabeli 1 podano również wielkość dochodu osiąganego w analizowanych gospodarstwach. Wartości te wskazują na wyraźne różnice między poszczególnymi krajami UE. Gospodarstwa rolne w Słowacji odnotowały w analizowanym roku ujemny dochód z gospodarstwa. Niski dochód (do 10 tys. euro) wystąpił w gospodarstwach takich krajów, jak: Rumunia, Słowenia, Malta, Bułgaria i Cypr. W Polsce dochód ten nieznacznie przekroczył poziom 10 tys. euro (10,7 tys. euro). Najwyższe dochody na gospodarstwo uzyskano w takich krajach, jak Republika Czeska, Wielka Brytania, Dania, Belgia i Irlandia. Pomimo dużej zmienności dochodów w krajach UE, warto zauważyć, że współczynnik zmienności dochodów wynoszący 78,4%, był mniejszy niż współczynnik zmienności wielkości gospodarstw mierzony zarówno wielkością standardowej produkcji (97,8%) i wielkością powierzchni UR (136,1%). W ocenie poziomu dochodów na jednego zatrudnionego w gospodarstwie rolnym w UE stosuje się dochód z gospodarstwa powiększony o wartość nakładów pracy. Tak obliczona kategoria dochodowa na gospodarstwo wskazuje na powiększające się zróżnicowanie między krajami UE – współczynnik zmienności wyniósł 301,1%. Z kolei ta sama kategoria dochodu odniesiona na 1 zatrudnionego w gospodarstwie, wskazuje, że zróżnicowanie to między gospodarstwami poszczególnych krajów było znacznie mniejsze, bowiem współczynnik zmienności wyniósł 65,8%. Średni poziom tak obliczonego dochodu na gospodarstwo w analizowanym roku wyniósł 19,1 tys. euro, przy czym

najniższy poziom (do 10 tys. euro na osobę) wystąpił w takich krajach, jak Słowenia, Rumunia, Bułgaria, Polska, Cypr, Słowacja, Łotwa i Portugalia. Z kolei najwyższy poziom tego wskaźnika (powyżej 30 tys. euro) odnotowano w Belgii, Niemczech, Danii, Holandii i Wielkiej Brytanii.

Zróżnicowanie poziom dochodu na osobę zatrudnioną w gospodarstwie miało związek z osiąganą wydajnością pracy w gospodarstwach poszczególnych krajów. Najniższy poziom wydajności pracy, mierzony wielkością przychodów na zatrudnionego (do 30 tys. euro na osobę), w 2012 roku odnotowano w Rumunii, Bułgarii, Polsce, Portugalii, Słowenii, Grecji i Malcie. Z kolei najwyższy poziom wydajności pracy (powyżej 100 tys. euro) uzyskano w gospodarstwach we Francji, w Finlandii, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Belgii, Luksemburgu, Szwecji, Holandii i Danii. Średni poziom tak liczonej wydajności pracy wyniósł w UE 53,7 tys. euro. Należy zauważyć, że np. w Danii, gdzie poziom przychodów na osobę wyniósł 295 tys. euro, uzyskano prawie 30-krotnie wyższą wydajność pracy niż w Rumunii (gdzie była ona najniższa) i prawie 15-krotnie wyższą wydajność pracy niż w Bułgarii i Polsce. Wydajność pracy w polskich gospodarstwach, licząc w stosunku do średniej w UE, była ponad 3 razy mniejsza, z kolei w Danii 6-krotnie większa.

Znaczenie subwencji budżetowych w ekonomice gospodarstw rolnych

Ważnym instrumentem wsparcia finansowego gospodarstw rolnych w krajach UE są dotacje i subwencje pochodzące z budżetu unijnego i krajowego. W analizowanym roku w ogólnej kwocie przychodów gospodarstw UE, wynoszącej średnio 178,6 tys. euro, dotacje stanowiły 28,9 tys. euro, tj. 16,2%. Poziom zewnętrznego wsparcia finansowego gospodarstw był zróżnicowany między poszczególnymi krajami. Współczynnik zmienności ogólnej kwoty dotacji i subwencji pomiędzy gospodarstwami poszczególnych krajów UE wynosił 113,4%. Z danych zamieszczonych w tabeli 2 wynika, że udział dotacji i subwencji w przychodach gospodarstw rolnych wynosił od 4,1% w Holandii do 32,9% w Finlandii. Najniższy udział subwencji w przychodach ogółem (do 10%) występował poza Holandią jeszcze w takich krajach, jak Dania, Malta i Belgia. Natomiast najwyższy udział (powyżej 20%) występował oprócz Finlandii na Litwie, w Grecji, Portugalii, Republice Czeskiej, Estonii, Austrii, Słowacji, Słowenii, Irlandii i Luksemburgu. Oznacza to, że poziom wsparcia zewnętrznego w gospodarstwach krajów UE jest bardzo zróżnicowany. Zróżnicowanie to występowało również wtedy, gdy dotacje i subwencje były odniesione do liczby zatrudnionych w gospodarstwie, a także na 1 ha użytków rolnych.

Analizując wartość dotacji i subwencji na zatrudnionego dostrzega się bardzo duże różnice. Najniższy poziom tak liczonego wsparcia (do 5 tys. euro) występował w Rumunii, na Malcie, w Bułgarii, Polsce, na Cyprze i w Portugalii. Z kolei najwyższy poziom tego wskaźnika (powyżej 20 tys. euro) miał miejsce w Wielkiej Brytanii, Danii, Szwecji, Finlandii i Luksemburgu (tab. 2). Analizując poziom dotacji i subwencji w przeliczeniu na 1 ha również stwierdzono duże różnice pomiędzy gospodarstwami różnych krajów. Najniższy poziom wsparcia finansowego w przeliczeniu na 1 ha (do 300 euro) występował na Łotwie, w Rumunii, Bułgarii, na Litwie, w Estonii, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Słowacji. W gospodarstwach polskich był on nieznacznie wyższy i wynosił 312 euro. Do grupy krajów uprzywilejowanych pod tym względem (poziom dotacji i subwencji powyżej 600 euro/ha) należały takie kraje, jak Cypr, Austria, Grecja, Słowenia, Luksemburg, Finlandia i Malta, z najwyższym poziomem 1344 euro/ha.

Główne znaczenie subwencji wynika z ich wpływu na poziom dochodów gospodarstw rolnych. W zamierzeniu WPR dotacje służą przede wszystkim wsparciu dochodów gospodarstw rolnych. Stąd warto przeanalizować udział subwencji w dochodzie z pracy, liczonym jako dochód z gospodarstwa + koszty pracy odniesione do liczby zatrudnionych. Udział subwencji w tak obliczonej kategorii dochodowej dla gospodarstw rolnych wynosił od 7,3% w Słowacji i 15,2% w Czechach, do 82% w Irlandii i 87% w Grecji. Do grupy krajów o najniższym udziale subwencji w dochodzie (do 50%) należały poza Słowacją i Czechami takie kraje, jak Holandia, Bułgaria, Wielka Brytania, Niemcy, Belgia, Francja, Łotwa i Estonia. Z kolei w grupie krajów o najwyższym udziale subwencji w obliczonym dochodzie z kosztami pracy znalazły się Austria, Hiszpania, Malta, Rumunia, Finlandia, Włochy, Irlandia i Grecja. Dla porównania w Polsce udział

Tabela 2. Znaczenie subwencji w gospodarstwach “pełnorolnych” w krajach Unii Europejskiej
 Table 2. The importance of subsidies in the “full- agricultural” farm in the European Union

Kraj/Country	Udział subwencji/Share of subsidies [%]			Subwencje/ Subsidies [EUR]		Konieczny wzrost cen rolnych dla zrekompensovania skutków ewentualnej likwidacji/ Necessary increase in agricultural prices to compensate for the effects of possible liquidation of subsidies [%]
	w przychodach/ in revenues	w dochodzie z gospodarstwa/ in the income from the farm	w dochodzie z gospodarstwa (z kosztami pracy)/ in the income of the farm (labor costs)	na osobę zatrudnioną/ per employed	na 1 ha UR/ per 1 ha of AL	
Austria/AT	21,4	73,0	70,9	14 377	644	27,2
Belgia/BE	9,9	45,4	46,9	13 689	593	11,0
Bułgaria/BG	14,8	82,2	40,5	2 885	200	17,4
Cypr/CY	12,7	59,9	69,0	3 954	634	14,5
Czechy/CZ	20,9	177,0	15,2	13 602	392	26,4
Dania/DK	7,3	59,5	58,5	21 688	389	7,9
Estonia/EE	20,9	112,3	49,8	14 473	231	26,4
Finlandia/FI	32,9	233,6	76,9	39 464	937	48,9
Francja/FR	13,7	67,9	49,3	15 863	377	15,9
Grecja/GR	20,7	53,2	87,0	5 321	659	26,0
Hiszpania/ES	18,1	52,1	71,4	7 843	284	22,1
Holandia/NL	4,1	31,2	36,2	7 456	577	4,3
Irlandia/IE	24,6	93,6	82,0	17 282	419	32,6
Litwa/LT	20,4	63,4	56,5	6 137	224	25,6
Łotwa/LV	18,7	98,4	49,5	6 408	188	23,0
Luksemburg/LU	28,8	197,9	56,2	41 455	933	40,4
Malta/MT	8,5	41,1	71,9	2 534	1344	9,2
Niemcy/DE	13,2	82,5	46,9	17 577	456	15,3
Polska/PL	15,9	55,0	57,8	3 397	312	18,9
Portugalia/PT	20,7	60,3	62,9	4 872	320	26,0
Rumunia/RU	13,3	33,3	76,9	1 499	194	15,3
Słowacja/SK	22,6	-1 657,6	7,3	11 077	292	29,2
Słowenia/SI	23,6	151,4	68,5	5 619	709	30,8
Szwecja/SE	16,1	236,5	69,4	27 083	385	19,2
Węgry/HU	17,7	80,3	63,3	9 560	326	21,5
Wlk. Brytania/UK	14,6	86,8	44,8	20 100	278	17,1
Włochy/IT	11,4	31,5	79,4	5 611	461	12,8
UE-27/EU-27	14,3	60,8	64,1	7 626	364	16,7
Średnia/Average	17,3	26,0	58,0	12 623,1	472,6	21,7
Odchylenie standardowe/Standard deviation	6,5	341,5	19,0	103 74,7	271,9	9,9
Współczynnik zmienności/ Coefficient of variation [%]	37,5	1 314,1	32,7	82,2	57,5	45,6

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

subwencji w tak obliczonym dochodzie wynosił 57,8% i był zbliżony do wielkości udziałów na Litwie (56,5%) i Danii (58,5%). Przytoczone dane wskazują, że w większości krajów UE dotacje i subwencje stanowiły więcej niż połowę dochodu z pracy. Oznacza to, że próby ograniczenia poziomów wsparcia finansowego kierowanego do gospodarstw skutkowałyby znacznym pogorszeniem sytuacji dochodowej gospodarstw. Byłoby to społecznie trudne do zaakceptowania.

Potencjalne skutki odejścia od wsparcia finansowego gospodarstw rolnych UE

Przy założeniu, że realizowany może być wariant uwzględniający likwidację bądź ograniczenie wsparcia finansowego gospodarstw rolnych, dokonano symulacji skutków takiej zmiany. Założono, że w przypadku eliminacji dotacji i subwencji w poszczególnych krajach na skutek rewizji dotychczasowej WPR, dla zachowania obecnego poziomu dochodów z pracy w gospodarstwach rolnych konieczne byłoby zrekomensowanie odnotowanego spadku wzrostem przychodów gospodarstw w wyniku wzrostu cen skupu produktów rolnych. Należy zachować świadomość, że globalny rynek rolny stanowić może znaczne ograniczenie dla wzrostu cen na europejskim rynku rolnym. Tym niemniej dla rozpoznania możliwości zachowania dotychczasowego poziomu dochodów w gospodarstwach rolnych obliczono konieczny wzrost cen rolnych, który zapewniłby wzrost przychodów równoznaczny dotychczasowej wartości dotacji i subwencji. Ustalono o ile procent musiałyby wzrosnąć przychody gospodarstw, aby zapewnić ich poziom dotychczasowy, tj. razem z subwencjami. Z obliczeń wynika, że średnio w krajach UE wskaźnik wzrostu cen rolnych powinien wynieść 16,7%. Dla poszczególnych krajów niezbędny wskaźnik wzrostu cen rolnych dla zachowania dotychczasowego poziomu dochodów jest różny i wynosi od 4,3% w Holandii i 7,9% w Danii do 40,4% w Luksemburgu i 48,9% w Finlandii. W Polsce niezbędny wzrost cen powinien wynosić 18,9%. Do grupy krajów o najniższym koniecznym wzroście cen (do 15%) należy zaliczyć poza Holandią i Danią Maltę, Belgię, Włochy oraz Cypr. Wyższy wskaźnik wzrostu cen uzyskano dla Niemiec i Rumunii (15,3%) oraz Francji (15,9%). Z kolei w grupie krajów, gdzie konieczny byłby wysoki wzrost cen (powyżej 30%), poza Luksemburgiem i Finlandią załazyłby się jeszcze Słowenia i Irlandia. Do krajów o wysokim koniecznym wzroście cen trzeba też zaliczyć Czechy i Estonię (26,4%), Austrię (27,2%) i Słowację (29,2%). Należy zdać sobie sprawę z tego, że przedstawiony rachunek jest znacznym uproszczeniem, nie uwzględnia bowiem procesów racjonalizacji, które wystąpiłyby w gospodarstwach po wyeliminowaniu zewnętrznego wsparcia finansowego gospodarstw, a także tego, że bardzo mało prawdopodobne jest całkowite odejście w przyszłości od subwencjonowania gospodarstw, a przynajmniej pewnej ich grupy (gospodarstw małych, położonych w szczególnych warunkach, np. w górskich rejonach, świadczących usługi ekologiczne).

Celem przedstawionego rachunku było tylko wskazanie koniecznych zmian dla zachowania dotychczasowego dochodowości gospodarstw w różnych krajach i oceny różnic konkurencyjności gospodarstw poszczególnych krajów w sytuacji likwidacji bądź ograniczania poziomu wsparcia finansowego gospodarstw. Grupa krajów o niskim koniecznym wzroście cen rolnych wykazywać będzie wyższy poziom konkurencyjności niż grupa krajów o wysokim koniecznym wzroście cen, który w przyszłości będzie mało prawdopodobny.

Podsumowanie

Dotychczasowa polityka zewnętrznego wsparcia finansowego gospodarstw wywierała niewątpliwie korzystny wpływ na kształtowanie się dochodów rolniczych w krajach UE. Wpływ ten był zróżnicowany z uwagi na zróżnicowany poziom wsparcia finansowego. Ostatnie zmiany WPR spowodowały, że ograniczono kwotę subwencji kierowanych na wsparcie dochodów, natomiast zwiększono udział środków służących rekompensacie dodatkowych kosztów występujących w gospodarstwach rolnych w związku z rozszerzeniem ich usług na rzecz środowiska i innych dóbr publicznych. Ten kierunek zmian osłabia rolę subwencji w kształtowaniu dochodów rolniczych, jednak w dalszym ciągu większość środków finansowych kierowana jest do gospodarstw

z przeznaczeniem na stabilizację ich dochodów. W rozważaniach o ewentualnej likwidacji bądź znacznym ograniczeniu zewnętrznego wsparcia finansowego ze środków budżetowych, należy mieć na uwadze skutki dla kształtowania się dochodów rolniczych.

Literatura

- Giersz Zofia. 2011. *Instrument stabilizacji dochodów – nowy instrument zarządzania ryzykiem w perspektywie Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r.* Warszawa: FAPA Sekcja Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej.
- Goraj Lech. 2011. *Dochody rolników Unii Europejskiej w 2011 roku.* Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Hergenes Agnar, Berkeley Hill, Georg Linem. 2001. „Income instability among farm households – evidence from Norway. Farm Management”. *Journals of the Institute of Agricultural Management* 11 (1): 37-48.
- Kutkowska Barbara. 2009. „Wspieranie dochodów rolniczych przez dopłaty bezpośrednie w gospodarstwach Dolnego Śląska”. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2 (12): 101-109.
- Majewski Edward, Adam Wąs, Waldemar Guba, Graham Dalton. 2007. „Oszacowanie ryzyka dochodów rolniczych w gospodarstwach mlecznych w Polsce na tle gospodarstw innych kierunków produkcji w warunkach różnych scenariuszy polityki rolnej”. *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 93 (2): 98-106.
- Phimister Euan, Roberts Deborah, Gilbert Alan. 2004. „The Dynamics of Farm Incomes”, *Journal of Agricultural Economics* 55 (2): 197-220.
- Poczta Walenty, Joanna Średzińska, Aldona Mrówczyńska-Kamińska. 2009. „Determinanty dochodów gospodarstw rolnych Unii Europejskiej według typów rolniczych”. *Zeszyty Naukowe SGGW. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 76: 17-30.
- Runowski Henryk. 2014. „Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej”. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 361: 195-205.

Summary

The current policy of external financial support households undoubtedly exert a positive influence on agricultural incomes in the EU. This effect was varied due to the different levels of financial support. Recent changes in the common agricultural policy caused the reduction of subsidies dedicated to income support, while the part of support aimed to offset additional costs occurring on farms was increased (additional costs related to the expansion of their services for the benefit of the environment and other public goods). This direction of changes weakens the role of subsidies in the development of agricultural income, but still most of the financing is directed to farms for the purpose of stabilizing their income. In consideration of possible liquidation or significant reduction of external financial support from the budget should keep in mind the consequences for the development of the agricultural income.

Adres do korespondencji
prof. dr hab. Henryk Runowski
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
e-mail: henryk_runowski@sggw.pl